

УДК 631.164:338.43

НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Коваль В.В.

В статті розглядаються основи інвестиційної діяльності та проаналізовано стан інвестиційного клімату аграрного сектору в національній економіці. Визначено можливості і передумови ефективного інвестування та запропоновано напрями забезпечення інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки України.

Постановка проблеми. Підвищення ефективності функціонування інвестиційної системи виступає одним із завдань забезпечення підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки при реалізації заходів державної політики для сприятливого інвестиційного клімату. Економічний та ресурсний потенціал аграрного сектору економіки потребує інтенсивного відтворення, що вимагає формування сучасної парадигми інвестиційного розвитку адекватної до ринкових умов системи господарювання з врахуванням ринкових особливостей національної інвестиційної системи в Україні.

Актуальною залишається питання обґрунтування взаємозв'язків інвестиційної привабливості та підвищення конкурентоздатності і продуктивності аграрного виробництва, а також заходів державної регуляторної політики, що може ускладнювати розробку стратегічних заходів управління інвестиціями як окремих суб'єктів ринку, так і аграрного сектору економіки в цілому.

Аналіз досліджень і публікацій. Питанням визначення ефективності інвестування в Україні присвячені роботи сучасних економістів, а саме: Бланка О.І., Денисенка М.П., Татаренко Н.О., Пластун В.Л., в основу яких покладено переважно оцінку ефективності інвестиційної діяльності при дослідженні базових засад її регулювання, в т.ч. і на макрорівні.

В свою чергу, формування інвестиційного потенціалу, від якого залежить інвестиційна привабливість аграрного сектору економіки із урахуванням його інституціонального та інвестиційного середовища, досліджено у роботах багатьох учених: Б.В.Буркинського, В.М.Геєця, М.І.Долішнього, В.В. Ковальова, в яких наведено методичні підходи до оцінки ефективності інвестування, що враховують ринковий тип господарювання в Україні.

Однак, невирішеною залишається задача обґрунтування інвестиційної привабливості через поєднання інвестиційних процесів та стратегічних завдань ефективного розвитку аграрного сектору економіки на різних стадіях суспільного виробництва.

Метою статті є визначення напрямів забезпечення інвестиційної привабливості аграрного сектора економіки України з урахуванням комплексного забезпечення потреб та інтересів суспільства.

Виклад основного матеріалу. Сучасна національна економічна система характеризується ринковим типом господарювання та превалюванням в ній відтворювальних процесів в якості головного джерела для фінансового забезпечення інвестиційного процесу. Інвестування представлено в Україні у вигляді складної соціально-економічної системи, яка ґрунтується на ринкових механізмах і підходах до господарювання [5]. В теоретичному сенсі інвестиційний процес повного циклу виявляється при наявності накопичення і мобілізації фінансових ресурсів, вкладенні ресурсів, відтворенні капіталу, отриманні економічного ефекту. З іншого боку підкреслюється важливість таких стадій як реінвестування і відтворення капіталу у фінансовому забезпеченні інвестиційного процесу.

В свою чергу, відповідно до ринкових умов господарювання функціонування системи забезпечення інвестицій в аграрний сектор потребує врахування функціональних особливостей діяльності його підприємств. Саме через отримання майбутніх економічних вигод інвестиційна діяльність передбачає рух фінансового капіталу на всіх стадіях інвестування (початок, відтворення, реінвестування) та зростання вартості ресурсного потенціалу для фінансового живлення всіх ринків національного виробництва [2].

Дана теза підтверджується за допомогою офіційних статистичних даних щодо джерел забезпечення інвестиційного процесу в Україні, серед яких основними виступають: 1) власні кошти суб'єктів ринку, що забезпечують більшу частину загального обсягу капіталовкладень; 2) кошти державного і місцевих бюджетів, кошти фізичних та юридичних осіб тощо [7, 9].

Для сучасної економіки, та аграрного сектора зокрема, важливим залишається його інвестиційна привабливість, яка за даними Інституту аграрної економіки за сприятливих умов у 2015 році дозволила залучити до 1 млрд. дол. США прямих іноземних інвестицій (ПІІ) та становила на 19,1% більше, ніж на початок 2014 року (839,3 млн дол США). В той же час відбулось зростання ПІІ на 15% у сільське, лісове та рибне господарство, тоді як в економіку загалом – лише на 5%. Розподіл капітальних інвестицій за видами економічної діяльності у 2015 році за даними Держаної служби статистики України засвідчив частку на рівні 11% від загальної по економіці.

Відповідно до даних Міністерства аграрної політики України [3], загальна сума, на яку були реалізовані інвестиційні проекти у 2015 році становила 30,7 млрд. грн., що більше на 12,5% (3,4 млрд грн.) порівняно з 2014 роком. З них 66,7% проектів у 2015 році було профінансовано за власні кошти (у 2014 році - 69,1%). Лідерство за впровадженням інвестицій належить Вінницькій області, де загальна вартість проектів у 2015 році складала майже 10 млрд. грн.

Таблиця 1

**Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності
за 2015 рік**

	Освоєно (використано) капітальних інвестицій		
	тис.грн	у % до	
		відповідного періоду попереднього року	загальног о обсягу капітальних інвестицій
УСЬОГО	251154260	98,3	100,0
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	27899967	127,1	11,1
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	27078893	126,1	10,8
Вирощування однорічних і дворічних культур	19547387	122,7	7,8
Вирощування багаторічних культур	466744	92,4	0,2
Відтворення рослин	43509	99,8	0,0
Тваринництво	5201370	119,7	2,1
Змішане сільське господарство	114378	99,1	0,0
Лісове господарство та лісозаготівлі	766595	166,1	0,3
Лісівництво та інша діяльність у лісовому господарстві	126782	160,2	0,1
Лісозаготівлі	568873	173,3	0,2
Збирання дикорослих недревних продуктів	*	*	*
Надання допоміжних послуг у лісовому господарстві	*	*	*
Рибне господарство	54479	248,5	0,0
Рибальство	40101	493,8	0,0
Рибництво (аквакультура)	14378	105,5	0,0

Джерело: [4]

Найбільше зростання кошторисної вартості у 2015 році порівняно з 2014 роком відбулося у Черкаській області - майже у 17 разів, Запорізькій області - у 3,2 рази, або на 138,0 млн грн. Львівській області - у 3 рази, або на 73,4 млн грн, Київській області - у 2,4 рази, або на 1052,5 млн грн, Одеській області - у 2,3 рази [3].

Таблиця 2

Обсяги фінансування інвестиційних проектів в аграрному секторі економіки України у 2014-2015 роках

Область	Джерела фінансування					
	Власні кошти			Залучені кошти		
	2014 рік	2015 рік	2015 р. / 2014 р.	2014 рік	2015 рік	2015 р. / 2014
Вінницька	6062,1	6159,5	1,6	3840,0	3840	-
Волинська	175,1	205,0	17,1	53,5	21,3	-60,2
Дніпропетровська	269,7	266,3	-1,3	163,4	163,4	-
Житомирська	853,2	856,2	0,4	33,0	33,0	-
Закарпатська	9,5	15,7	у 1,7 рази	1,5	0,2	-86,4
Запорізька	30,0	110,0	у 3,7 рази	18,0	0,0	-
Івано-Франківська	580,0	623,5	7,5	0,0	0,0	-
Київська	236,4	236,4	-	420,3	700,3	66,6
Кіровоградська	1520,4	333,4	-78,1	93,0	93,0	-
Львівська	30,0	90,7	у 3 рази	0,0	0,5	-
Миколаївська	77,1	83,2	7,9	31,1	24,9	-20,0
Одеська	1134,6	2952,1	у 2,6 рази	3,0	1503,4	у 50,1 рази
Полтавська	1211,3	132,5	-89,1	394,0	48,4	-87,7
Рівненська	341,0	240,7	-29,4	0,0	0,0	-
Сумська	2569,0	2292,6	-10,8	0,0	0,0	-
Тернопільська	32,5	353,7	у 10,9 рази	240,0	0,0	-
Харківська	65,7	125,5	у 1,9 рази	11,5	86,4	у 7,5 рази
Херсонська	1902,0	1804,9	-5,1	68,2	66,4	-2,6
Хмельницька	191,1	191,1	-	0,0	0,0	-
Черкаська	34,9	1889,8	у 50,1 рази	3,0	35,0	у 11,7 рази
Чернівецька	328,5	303,1	-7,7	29,1	24,7	-15,2
Чернігівська	1212,0	1212,0	-	324,3	324,3	-
Всього	18866,2	20478,0	8,5	5726,9	6965,2	21,6

Джерело: [3]

Збільшення кількості проектів у 2015 році у порівнянні до 2014 року зафіксовано у 9 областях, найбільше - у Черкаській (на 20 од., або у 5 раз більше), Вінницькій (на 8 од., або на 23,5% більше), Львівській (на 5 од., або на 38,5% більше). Закарпатській (на 3 од., або на 50,0% більше) та Одеській (на 3 од., або на 20,0% більше) [3].

В той же час, надання фінансової підтримки сільгосптоваровиробникам склало: за рахунок державного бюджету 25,6 млн. грн. - кредити фермерським господарствам, 71,7 млн. грн. - спрямовано Аграрному фонду та 300 млн. грн. - фінансова підтримка заходів АПК шляхом здешевлення кредитів; місцевих бюджетів - 114,7 млн. грн., або 81,7% від передбаченого.

Проте, не зважаючи на відзначені зрушення в інвестиційній сфері однією з причин повільного росту продуктивності і виробництва аграрної продукції є низька інвестиційна привабливість через недостатньо прозоре й непослідовне для бізнесу державне регулювання. Основними бар'єрами широкомасштабного залучення інвестицій в аграрний сектор економіки України, на нашу думку, є [7]:

- зміни законодавства в державі та його наближення до законодавства ЄС відповідно до Угоди про асоціацію та до відповідних міжнародних стандартів;

- податкова нестабільність, в тому числі і з відшкодуванням податку на додану вартість, та високе податкове навантаження на фонд оплати праці;

- недосконале законодавство з кооперації сільськогосподарських виробників та висока частка нелегальної економіки (с/г продукція - 20%, молочна продукція - 50%, дикорослі плоди, ягоди, гриби, горіхи - 100%) [8];

- низька якість в аграрних підприємствах інвестиційних проектів, що відповідають міжнародним стандартам;

- низький рівень капіталізації прибутків підприємств аграрного сектору та відсутність механізмів страхування інвестиційних ризиків;

- відсутність ефективних заходів державної політики у використанні державного інвестиційного ресурсу та дерегуляція в агропромисловому комплексі.

З боку органів державної влади має бути забезпечено належне виконання запланованих заходів та проведення оцінки їх впливу чи аналіз регуляторного впливу діючих нормативно-правових актів, які призводять до не виправданих витрат для операторів, з метою покращення ділового клімату для виробників та операторів, реформування державної сільськогосподарської власності і державних підприємств для стимулювання інвестицій [6]. Не менш важливим кроком виступає, відповідно до Стратегії розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 року [10] як підвищення інвестиційної привабливості галузей аграрного сектору та фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств, так і виробництво сільськогосподарських продуктів на

підприємствах стратегічних інвесторів (з відомими на цільових ринках торговими марками).

Розвиток аграрного сектору економіки потребує технологічного оновлення, що можливо досягнути лише за умови залучення значного інвестиційного ресурсу, а також реалізації заходів у таких пріоритетних сферах як залучення стратегічних інвесторів через удосконалення інституціональної інфраструктури аграрного сектору із можливістю розвитку агропромислових парків, так і покращання системи адміністрування та підтримки інвестиційних партнерів.

На нашу думку, основними напрямками забезпечення інвестиційної привабливості аграрного сектора економіки України [5, 6] є такі:

- створення бази інвестиційних проектів зі зберігання, переробки сільськогосподарської продукції з покращенням інфраструктури переробки на основі кластерних підходів;
- економічна обґрунтованість податкових реформ та запровадження мораторію на внесення змін до податкового законодавства;
- вдосконалення системи адміністрування податків, спрощення звітності, впровадження додаткових сервісів, автоматизація процесів, вдосконалення адміністрування ПДВ;
- зниження податкового навантаження на фонд оплати праці;
- використання інституту державно-приватного партнерства для залучення інвестицій та державних гарантій для забезпечення сільськогосподарської безпеки держави;
- систематичне проведення оцінки ефективності системи державної підтримки та її спрощення;
- поліпшення інвестиційного клімату через залучення стратегічних партнерів України до реалізації проектів в аграрному секторі на міжурядовому рівні;
- регіональна підтримка малих та середніх агровиробників з покращенням інфраструктури сільських територій;
- удосконалення інституціонального забезпечення інвестиційного процесу з врахуванням особливостей розвитку окремих ринків.

Висновки. В результаті дослідження обґрунтовано, що інвестиції виступають важливим стратегічним ресурсом у розвитку аграрного сектору економіки через низьку якість випуску та експорту продукції з високою доданою вартістю, що викликано низькою продуктивністю агровиробництва та недостатньо розвиненим внутрішнім ринком. Проте, не зважаючи на відзначені зрушення в інвестиційній сфері останніх років однією з причин повільного росту продуктивності і виробництва аграрної продукції є низька інвестиційна привабливість через недостатньо прозоре й непослідовне для бізнесу державне регулювання [1, 6]. Обґрунтовано, що основними бар'єрами залучення інвестицій в аграрний сектор економіки України виступають перманентні зміни законодавства в державі; високе податкове навантаження на фонд оплати праці; недосконале законодавство з кооперації сільськогосподарських виробників та висока частка нелегальної економіки; відсутність

ефективних заходів державної політики у використанні державного інвестиційного ресурсу та дерегуляція в агропромисловому комплексі. Тому в роботі запропоновано заходи зі створення бази інвестиційних проектів; запровадження мораторію на внесення змін до податкового законодавства; використання інституту державно-приватного партнерства для залучення інвестицій; систематичне проведення оцінки ефективності системи державної підтримки та її спрощення тощо.

Література

1. Бланк І. Інвестиційний менеджмент/ І.О. Бланк, Н.М. Гуляєва. - К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2003. - 398 с.
2. Інвестиційна привабливість ресурсного потенціалу торговельного підприємства : [монографія] / Я. Д. Качмарик, П. О. Куцик, Р. Л. Лупак., І. Я. Качмарик, Н. Я. Боліновська. – Львів: Літературна агенція «Піраміда», 2012. – 168 с.
3. Інформація про стан впровадження найбільш важливих інвестиційних проектів, що реалізуються в агропромисловому комплексі регіонів за 2014-2015 роки: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/monitoring?nid=20665>
4. Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності за 2015 рік: [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2015/ibd/iki_ed/iki_ed_u/kied_15_u.htm
5. Коваль В.В. Концептуальні засади визначення ефективності інвестиційної діяльності національної економіки: ринковий вимір / Коваль В.В., Башинська М.І., Лайко О.І., Чехович З.В. // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право: Науковий журнал. – 2015. – № 5-6 (82-83). – С.105-115.
6. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: Розпорядження КМУ від 30.12.2015 № 1437-р: [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1437-2015-%D1%80/card6#Public>
7. Мартиненко В.Ф. Державне управління інвестиційним процесом в Україні/ В.Ф. Мартиненко. - К.: Вид-во НАДУ, 2005. - 296с.
8. Підсумки індустріальних комунікаційних платформ: Цільова команда «Податкова реформа» Національної ради реформ: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://reforms.in.ua/sites/default/files/upload/docs/>
9. Пластун В.Л. Діяльність інституційних інвесторів на фондовому ринку: теорія та практика: монографія / В.Л. Пластун. - Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2014. – 330 с.
10. Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 806-р.: [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80>

References

1. Blank, I. O., & Guljaeva N.M. (2003). Investicijnij menedzhment [Investment Management]. Kyiv: Kiiiv. nac. torg.-ekon. un-t [in Ukrainian].
2. Kachmarik, Ja. D., Kucik, P. O., Lupak, R. L., Kachmarik, I. Ja., & Bolinovs'ka N. Ja. (2012) Investicijna privablivist' resursnogo potencialu torgovel'nogo pidpriemstva [Investment attractiveness of commercial enterprise resource potential]. L'viv: «Piramida» [in Ukrainian].
3. Informacija pro stan vprovadzennja najbil'sh vazhlih investicijnih proektiv, shho realizujut'sja v agropromislovomu kompleksi regioniv za 2014-2015 roki: [Information on the status of the most important investment projects implemented in agriculture regions for 2014-2015]. Retrieved from <http://minagro.gov.ua/monitoring?nid=20665> [in Ukrainian].
4. Kapital'ni investicii za vidami ekonomichnoï dijial'nosti za 2015 rik [Capital investment by type of economic activity in 2015 year]. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2015/ibd/iki_ed/iki_ed_u/kied_15_u.htm [in Ukrainian].
5. Koval, V.V., Bashins'ka M.I., Lajko O.I., & Chehovich Z.V. (2015) Konceptual'ni zasadi viznachennja efektivnosti investicijnoï dijial'nosti nacional'noï ekonomiki: rinkovij vimir [Conceptual framework determining the investment performance of the national economy: market measurement]. Zovnishnja torgivlja: ekonomika, finansi, pravo: Naukovij zhurnal. – Foreign Trade, Economics, Finance, Law, Science magazine, 5-6 (82-83), 105-115 [in Ukrainian].
6. Konceptija Derzhavnoï cil'ovoï programi rozvitku agrarnogo sektoru ekonomiki na period do 2020 roku: Rozporjadzhennja KМУ vid 30.12.2015 № 1437-r: [The concept of the state target program of development of the agricultural sector for the period up to 2020: Order of Cabinet of Ministers of 12/30/2015 number 1437-p]. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1437-2015-%D1%80/card6#Public> [in Ukrainian].
7. Martinenko V.F. (2005) Derzhavne upravlinnja investicijnim procesom v Ukraïni [State management of the investment process in Ukraine]. Kyiv: NADU [in Ukrainian].
8. Pidsumki industrial'nih komunikacijnih platform: Cil'ova komanda «Podatkova reforma» Nacional'noï radi reform. [Results of industrial communication platforms: Task team "tax reform" of the National Reform Council]. Retrieved from <http://reforms.in.ua/sites/default/files/upload/docs/> [in Ukrainian].
9. Plastun V.L. Dijal'nist' institucinih investoriv na fondovomu rinku: teorija ta praktika [Activities instytutsynih investors in the stock market: Theory and Practice]. - Sumi : DVNZ «UABS NBU [in Ukrainian].
10. Pro shvalennja Strategii rozvitku agrarnogo sektoru ekonomiki na period do 2020 roku: Rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukraïni vid 17

zhovtnja 2013 r. № 806-r. [Approval of the Strategy for the Development of the agricultural sector for the period up to 2020: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine on October 17, 2013 № 806-p]. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80> [in Ukrainian].

Abstract

Koval V.V.

Areas of support investment attraction agricultural sector Ukraine

The article covers the basics of investment analysis and investment climate of the agricultural sector in the national economy. Determined possibilities and preconditions of effective investment and offered directions to ensure the investment attractiveness of the agricultural sector of Ukraine.